

3. TEORETICKÉ PRÍSTUPY V ANDRAGOGIKE. ŠIRŠIE A UŽŠIE POJATIE ANDRAGOGIKY: VYMEDZENIE JEDNOTLIVÝCH KONCEPCIÍ, VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI. VÝVOJ A PRINCÍPY INTEGRÁLNEJ ANDRAGOGIKY.

Pojem **andragogika** je odvodený z gréckych výrazov andros = muž, agoge = vedenie, t.j. hlavnou úlohou andragogiky je sprevádzať dospelého na jeho ceste za vzdelaním.

Andragogika – samostatná spoločensko-vedná disciplína o vzdelávaní, učení, výchove a starostlivosti o dospelého človeka, ktorá rešpektuje zvláštnosti a osobitosti dospelaj populácie, zaoberajúca sa ich personalizáciou, socializáciou, ako aj ich enkulturáciou; v najširšom ponímaní je vedou o vzdelávaní a výchove dospelého jednotlivca

Andragogika je často považovaná za vedu rýdzo empirickú, ale zároveň aj vedu normatívnu praktickú a technologickú.

1. Andragogika ako empiricko-teoretická veda

- je otvoreným dynamickým systémom
- rozvíja sama seba, produkuje vedecké poznatky
- má svoje základné pojmy, kategórie, princípy, metódy
- skúma vzdelávanie a dospelého vo vzájomnej interakcii

2. Andragogika ako praktická – normatívna veda

- štúdium andragogiky
- snaha o praktické návody
- analyzuje prostriedky, formy, metódy výchovy, vzdelávanie dospelých, vedenie a starostlivosť

Andragogický optimizmus – dospelý je vzdelávateľný aj vychovávateľný

- hovorí o viere vo výchovu a prevýchovu dospelého človeka, prostredníctvom emocionálneho pôsobenia =výchovy a potrebných informácií = vzdelávania

Andragogický pesimizmus – dospelý je vzdelávateľný ale nie je vychovávateľný

- formovanie a utváranie osobnosti v dospelom veku je ukončené
- dospelý človek odmieta výchovné pôsobenie, ide skôr o adaptáciu ako o prevýchovu

ŠIRŠIE A UŽŠIE POJATIE ANDRAGOGIKY

Andragogika v užšom zmysle slova (úzka koncepcia andragogiky), je charakterizovaná zameraním na výchovu, celoživotné vzdelávanie a vzdelávanie dospelých – orientovaná na pedagogiku a didaktiku

- predstaviteľ - doc. Milan Beneš - katedra andragogiky a personálneho riadenia Filozofickej fakulty Karlovej Univerzity v Prahe
- medzi hlavné termíny tohto konceptu patrí výchova, vzdelávanie, vzdelanie, učenie, vyučovanie, kompetencie, kvalifikácia, osveta

Andragogika v širšom poňatí resp. integrálna andragogika - všestranná starostlivosť o človeka

- koncepcia orientovaná nielen na oblasť výchovy, vzdelávania a učenia, ale je rozšírená o dimenziu starostlivosti
- predstaviteľ - doc. Vladimír Jochman a jeho pokračovateľ doc. Dušan Šimko z katedry sociológie a andragogiky Filozofickej fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

- integrálna andragogika vychádza zo širšej sociálnej koncepcie výchovy a vzdelávania, nezahŕňa iba vlastné vzdelávanie dospelého jedinca, ale aj jeho rozvoj a starostlivosť

Podľa Jochmanna do nej patrí:

- široká oblasť vzdelávania dospelých (školské, podnikové a mimoškolské vzdelávanie),
- širšia oblasť edukácie - politická a občianska výchova, kultúrna výchova, prevencia a výchovná práca v oblasti sociálno patologických javov, zdravotná osвета a lekárska andragogika, vojenská výchova, telesná výchova atď.
- široká oblasť starostlivosti - kultúrno-výchovná práca, podniková starostlivosť o ľudí (personálny manažment), sociálna starostlivosť a sociálna práca, starostlivosť o chorých, gerontológia, poradenstvo rôzneho druhu, voľný čas, zábava, rekreácia, sebarealizácie,
- funkcionálne pôsobenie - masové komunikačné prostriedky, pôsobenie prostredia, sociálna ekológia, bývanie atď...

Integrálna andragogika zahŕňa:

- pohľad všetkých vedných disciplín na dospelého jedinca, jeho uplatnenie a možnosti rozvoja,
- všetky obdobia života jedinca - andragogika teda vychádza z počiatočného vzdelávania pretože s jeho výsledkom priamo pracuje, zahŕňa vzdelávanie a starostlivosť v seniorské veku
- skúmanie procesov a javov, ktorým je človek vystavený v prostredí spoločenských zmien - andragogika sa zaujíma nielen o profesijnú dráhu človeka, ale tiež o dráhu privátnu, pretože tieto sú vo vzájomnom vzťahu

VYMEDZENIE JEDNOTLIVÝCH KONCEPCIÍ, VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI

Vzdelávacia politika jednotlivých krajín EU, USA sa stala predmetom záujmu aj politického boja politických strán. Na základe toho koncom 50. a 60.tych rokov sa formujú andragogické koncepcie v krajinách ako Švajčiarsko, Západné Nemecko, Holandsko, bývalá Juhoslávia, USA a koncepcia pedagogiky dospelých ako aplikovanej pedagogickej disciplíny na území bývalého Československa a Sovietskeho zväzu.

V Čechách sa rozvíjala pedagogika dospelých ako súčasť vedného systému pedagogiky. Až po roku 1989 bola postupne v Čechách a na Slovensku prijatá andragogická koncepcia.

Andragogické koncepcie 20. storočí

Henrich Hanselmann

- výrazne ovplyvnený teológiou evanjelickej cirkvi - uprednostňuje vo svojej koncepcii pojem vzdelávanie pred pojmom výchova.
- 1951 - vydáva knihu *Andragogika, podstata, možnosti, hranice výchovy a vzdelávania dospelých*.
- jeho prioritou boli formy individuálneho vzdelávania, tvrdil, že pedagogická príprava môže andragógom škodiť (pedagóg poučuje - vo vzdelávaní dospelých nemá miesto) chápe andragogiku ako pomoc dospelým, ako formu poradenstva pre dospelých, vo vzdelávaní, v zložitých životných situáciách.

Franz Pöggeler

- nemecký pedagóg a andragog profesor Rýnsko - Vestfálskej technickej školy v Aachene
- rozvíja andragogiku od roku 1957, kedy vyšla kniha *Úvod do andragogiky*.

- zdôrazňuje - liberálny charakter vzdelávania dospelých; partnerský vzťahov medzi pedagógom dospelých a účastníkom vzdelávania; - heterogénnosť účastníkov vzdelávania.
- definuje zrelosť ako stav, keď je dospelý človek schopný legitímne a samostatne plniť určité životné funkcie - biologické, sociálne, politické a duchovné.

Malcolm S. Knowles /USA/

- emeritovaný profesor vzdelávanie dospelých Štátnej univerzity v Severnej Karolíne
- rozvíja andragogickú koncepciu v USA od roku 1970
- Andragogika = umenie a veda o facilitácií (uľahčuje pomoc) v učení dospelých

Knowlesova téza vzdelávania dospelých:

- učiaci riadi sám seba nezávisle,
- jednotlivec prichádza s určitými skúsenosťami,
- jednotlivci sú pripravení sa učiť, ak chcú skvalitniť niektoré oblasti svojho života,
- dospelí sa spravidla neučia preto, aby sa učili - učia sa preto, aby vedeli niečo urobiť, vyriešiť problém, uplatniť sa v profesijnom živote,

Sebekoncepcia - sebepoňatie (self-concept) - dospelý človek na rozdiel od dieťaťa nie je závislou osobnosťou, ale osobnosťou, ktorá riadi sama seba a tak chce byť aj vnímaná v učení sú rozhodujúce skúsenosti, z toho vyplýva, že pri vzdelávaní je potrebné používať iné metódy, ako pri vzdelávaní detí a mládeže.

Peter Jarvis /USA, VB/

- aktívny odborník v oblasti vzdelávania dospelých
- koncepcia vzdelávania sebe rovných - charakteristická pri vzdelávaní dospelých; jedinec je slobodný, je schopný sa rozvíjať a realizovať svoj vlastný potenciál

Paulo Freire /Brazília - 1972/

- kniha *Pedagogika utlačovaných; hlavná forma učenia – dialóg*
- základ jeho koncepcie spočíva v tom, aby sa z pedagógov stali vzdelávajúci sa, ktorí by sa mali naučiť pochybovať o tom, čo považovali za samozrejmé - prostriedok, ktorý môže pomôcť sociálnym, ekonomickým a politicky handicapovaným jedincom.

V ČR po roku 1989 vychádzajú z tradície pedagogiky dospelých a pod vplyvom koncepcií De Haveho, Knowlesa a Pogglerera sa koncipuje na katedre sociológie a Andragogiky filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

V jednotlivých andragogických koncepciách nachádzame rôzne vymedzenie predmetu:

- **najúžšie poňatie** – andragogika je vzdelávanie dospelých, ale aj vzdelávanie kultivuje osobnosť; najťažšie je zmeniť hodnoty a postoje v dospelom veku
- **najčastejšie vymedzenie predbehnúť** – predmetom je výchova dospelých, pričom prevláda poňatie výchovy, facilitácia, odpustenie, pomoc v učení sa, prípadne poradenstvo

Andragogika v tomto poňatí nie je len vedou o vzdelávaní dospelých, ale patrí sem:

- **široká oblasť vzdelávania dospelých** – školské, podnikové, mimoškolské
- **oblasť edukácie** – politická a občianska výchova, podniková výchova, kultúrna výchova...
- **oblasť starostlivosti** – kultúrne aktivity, kultúrna výchovná práca, podniková starostlivosť o ľudí (personalistika), gerontológia (problematika staroby), poradenstvo rôznych druhov
- **funkcionálne pôsobenie** – masové komunikačné prostriedky, pôsobenie prostredia...

INTEGRÁLNA ANDRAGOGIKA

Integrálna androgogika vychádza zo širokej sociologizujúcej koncepcie výchovy a vzdelávania, ako sociálnych javov, ktoré nezahŕňajú iba vlastné vzdelávanie dospelého jedinca, ale aj jeho rozvoj a starostlivosť.

Je pojmom (možno až hraničnou vednou disciplínou) zavedeným doc. V. Jochmannom z katedry sociológie a andragogiky FF UP v Olomouci. Je formulovaná ako všestranná starostlivosť o človeka. Vyjadruje nový obsah andragogiky, jej integráciu s personálnymi činnosťami a sociálnej pedagogiky.

Andragogika integruje:

- predovšetkým pohľad všetkých vedných disciplín na dospelého jedinca, jeho uplatnenie a možnosti rozvoja
- všetky obdobia života jedinca
- skúmanie procesov a javov, ktorým je človek vystavený v prostredí spoločenských zmien